

Nirengi ve Plan:

Topçular, hartalarımızdan ve nirengilerimizden nasıl istifade ederler.

Hartaların topçuluktaki ehemmiyeti.

Yazan: Harta Ö. Yzb.

Kerim

Büyük birliklerin hareket ve tabiye vaziyetleri 1: 50000 den 1: 200000 e kadar olan küçük mikyaslı hartalarda takip ve tatbik edilebilirse de küçük birliklerin muharebe için araziye yerleşerek atış vaziyetine geçmeleri ve alehusus topçuların tabiyesi ve atışlarını tanzim etmeleri ancak büyük mikyaslı 1: 10000 den 1: 50000 e kadar olan sıhhatli hartaların elde bulunması ile mümkündür. Bu bakımdan hartaların doğruluğu ve hartaların tatbik şekillerinin uygunluğu derecesinde alınacak neticelerde o nisbette parlak olur. Artık bilinen bir hakikat varsa o da hartacılığın veya hartaların gördükleri büyük işin talî derecede değil, belki en mühim silâh kuvvetinden üstün bir kuvvet olduğudur.

Topçu; halihazır harplerinde ancak meydana boş bulduğu vakit yani mukabil taraf bütün fennî vasitalardan mahrum kaldığı, mukavemetinin tamamen kırılarak ric'ata düştüğü zamanda görerek, gözetliyerek ateş edebilirse de, deniz kıyılarını ve boğazları muhafaza eden ağır topçu veya kendi taraf taarruzunu hazırlamağa veya beslemeğe ve buna mukabil düşman taarruzunu kırmağa memur olan bu günkü sahra topçusunu görerek atış yapmak imkânsızlığı karşısında kaldığı

için topoğrafya hartalarından istifade ederek mermisini hedefe isabetli olarak göndermek vezife ve mecburiyetindedir. Bu maksatla asgarî mesafe ve alev irtifamı göz önüne alarak kendi âletile önündeki sütreden lâzımgeldiği kadar gizlenebilmesini bilen topçu aynı zamanda elindeki hartada nereye düştüğünü ve nerede bulunduğunu bilmek zaruretindedir. Geleceği güzel harta mutaleasına dayanarak (Burası benim bataryamın yeridir diyerek kesdirmeden) karar veren ve koca bir $\times$ işaretile yerini kararalama kestiren topçu teknikten mahrum, ve hartadan istifade yolunu bilmeyen bir topçudur. Böyle bir topçunun kestirme yerleri de hartada mevhum olduğundan hedefini sür'atle yakalayamayacağı ve dayanacağı muhabere şebekesi de vazifesini zamanında ve hakkile yapamayacağı takdirde değil hareket eden, hatta duran bir hedefe dahi mermisini pek güçlükle isabet ettirebileceği izahtan varistedir. Zaman ve mühimmat ziyanını mucip olan bu gibi hâllerden sakınmak için vakit müsait oldukça çok ince hesaplara dayanarak atış esaslarını hazırlamak lâzımdır. Atış sahasına dahil olan bütün vezaifi yapabilmek için hartaya ve arazide yerleri muhakkak surette bilinen ve harta üzerinde yerleri belli olan nirengiye şiddetle ihtiyaç vardır. Hartacılık; bunu topçuya hazırladıkça kudretine çok yakından görerek inandığım yüksek topçularımız bunu muhakkak yapacaklardır.

Yalnız topçu atışlarına elverişli bulunan ve bu gün yapılmakta devam olunan 1: 25000 lik hartaların bir paftası içinde ancak topoğraflara yarar 25 nirengi noktasının bulunması, ekseriya sırtlar arkasında gizlenen topçuların yerlerini kolaylıkla kestirmelerine kâfi gelemez. Bunun için hartacılıkla yolları bir olan topçuların mevcut nirengilerin yardımlarıyla mevzie girdiği ve muharebe atış sahaslarındaki yerlerde nirengileri teksif etmeleri ve bu nirengilere dayanarak vazifelerini

yapmaları elzemdir. İşte bu hususî vaziyet; asrî topçuları diğer meslek erbabından daha yakın ve fazla olarak harta ile uğraşmağa ve hartanın şiddeti lüzumunu takdir etmeğe sevk eder.

Gerek sahra ve gerekse ağır topçuların hartaları ayrılmış değildir. Her iki topçu da aynı usulleri kullanmak zarureti kat'isindedirler. Yalnız bu topçulardan birisinin zamanı az diğerinin ise çoktur. Zamanı çok olan ağır topçudur. Bu topçu daha vakti hazerde muhrebennin her türlü ihtimallerine ve cereyan şekillerine göre kendisini vaktile hazırlamış atış plânını çok ince olarak yapmış bulunmasından dolayı muvaffak olamaması hiç bir zaman tecviz edilemez.

Zamanı az olan topçu ekseriya azamî sıhhati temin edemedi atış açmağa mecbur kalacaktır. Bununla beraber hemen ve her ele geçirdiği zemandan istifade ederek atış hesaplarını yapmalıdır.

Topçu, mevkiini, gözetleme ve kestirme yerlerini üç suretle kestirebilir:

1 — Hesabî olarak. Sağ ve yukarı kıymetleri malûm olan nirengi noktalarına dayanarak,

2 — Pilânçete ile: Alidat olometrik veya herhangi mıstralı bir âletle grafik olarak,

3 — Teodolit veya takeometre âleti ile grafik olarak.

1: Bu iş için atış sahalarına ait nirengi noktalarının sağa ve yukarı kıymetlerini Harta Genel Direktörlüğünden evvelden almak lâzımdır. Harta bütçeleri geniş olan diğer devletlerde olduğu gibi; arazide nirengi işaretlerini ibka ve muhafaza etmek ve bunların sağa yukarı kıymetlerini nirengi işaretlerinin üzerlerine yazmak bizde müteamil değildir. Ülkemizde bilhassa kıyılarımızda muharebe sahaları içinde bulunması

ihtimali olan bütün yerlere ait dördüncü derece nirengi noktalarının yerinde ibka ile muhafaza ettirilmesi pafta numaraları ile kendi numaralarının ve sağa yukarı kıymetlerinin her nirengi üzerine yazılması yarın için çok lüzumlu bir iştir. Bunun husranını sonradan çekmekten ise bir an evvel bu işi halletmek mecburiyetinde bulunuyoruz.

Bu günkü dar bütçesile kendi yağı ile kendisi kavrulur bir vaziyette bulunan Harta Gn. Drk. lüğünün bu maksat için ve daha verimli bir çok işler başarması için; tahsisatını çoğaltmak bir zaruret olduğu gibi, ölçme alayı subaylarını da münavebe ile Harta Gn. Drk. lüğünde muvakkat bir müddet için sitaja tâbi tutmak da o derece elzemdir.

Meteris topçu okulundaki mesaimizde komutanım bulunan Nirengi şubesinde gurup K. Yb. Zekerıyya Cebe de aynı fikirdedirler.

Ölçmeye ve nirengiye taallûk eden bütün işler tevhit edilmeli, ve Harta Gn. Drk. lüğünün işleri esas ve örnek olmalıdır. Bu hâl halen ölçmede çalışan subayların fennî iktidarlarını çok takviye edeceği gibi, atıyın yetişecek ölçmeciler ve bunların talim ettirecekleri topçu subayları ve dolayısıyla memleket için çok hayırlı olacaktır.

Kesdirme işlerinde topçuların kendilerine mahsus bir sistemleri vardır. Bunun hakkında mâlûmatdar olmak isteyenlere Topçu ölçme alayı önyüzbaşlarından Ekrem Öztürkün 1937 tabıllı (Topçu topoğrafyası) namındaki eserini tavsiye ederim.

2: Sağa yukarı kıymetler elde bulunmadığı zaman ve vakit müsait bulunmadığı hallerde topçu aynı bir topoğraf gibi hartasını plançetesi üzerine tesbit ederek bir kaç malûm nirengi noktasından grafik olarak ya ileriden veya geriden

kestirebilir ve rakımlarını verebilir. Topçuların sıfır top yerlerine rakım vermeleri çok lâzımdır. Çünkü rakımlar atış zaviyelerine ilâve veya tarh edilmesi icap eden toprak zaviyesi bakımından için esasını teşkil eder. Gerçi nirengiye dayanarak ileriden veya geriden kestirilen bir yerde hangi münhani üzerinde veya arasında bulunulduğu derhâl meydana çıkarsa da kat'i rakım hakkında metresi metresine keskin bir rakam elde edilemez. Buna sebep de 1: 25,000 lik hartalarımızda münhanilerin on metrede bir geçirilmesi gibi zarurî tersimattır. (Gerek ileriden ve gerek geriden kestirme ve rakım alıp verme usulleri topçu ve harta subaylarınca malûm bir keyfiyet olduğundan bu izahattan sarfınazar olunmuştur)

3: Elde plançete ve alidat bulunmayup da iş; yalnız teodolit veya her hangi ufkî zaviye veren bir âletle zaviye ve mesafe ile kestirme suretile bir mevki tayinini icap ettirirse, ve bu kestirilecek nokta civarlarına esas nirengilerden hesabî olarak gelmek mümkün olmazsa veya bu kestirilecek noktalar yalnız bir nirengi noktasından görülürse:

Evvelemirde, bu yeri belli edilmesi gerek olan araziyi gören bir nirengi noktasına gidip teodoliti o nirengi noktasının şakulüne koymak ve görülebilen bir diğer malûm nirengi noktasına göre sıfıra tatbik lâzımdır. (Durulan nirengiden başka bir nirenginin görünmesi şarttır.)

Bahsa ilâve edilen şekilde görüldüğü üzere:

Meselâ, yeri hartaya geçirilecek (B) gibi bir top yerinin tesbiti lâzımgelse, (M) gibi bir nirengi noktasından görülen (B) gibi bir yere elinde taksimatlı mira bulunan bir adam gönderilir. Sonra alet (M) nirengi noktasından görünebilen (C) gibi bir nirengi noktasına tevcih edilerek sıfıra getirilir. Yani bu (C) nirengi işareti dürbünün vaziyeti sıfırda iken

görülür ve zaviye okunur. Dürbün okun gösterdiği harekete istikametinde dönerek kıymet vereceği cihetle (B) de duran hedefe bakınca okuduğumuz zaviye tam 300 grad olduğuna göre dairevî minkalenin veya yarım 200 gradlık minkalenin orta itimat hattını (M C) hattı üzerine tatbik edince 300 gradın gösterdiği (M B) İstilâmatı harta üzerinde kurşun kalemle tersim edilir ve mesafesi de; Mira teodolitin içindeki 1/100 nisbetindeki mesafe kılları arasına alınmak suretile okunur. Mira 4 metrelik olduğuna göre dürbün içindeki mira-iki metrelik kısmı üst ve alt kılı örterse mesafenin 200 metre olduğu anlaşılır. Hartada (M) Nirengi noktasından (B) istikameti üzerinde 200 metrelik bilmikyas 8 milimetrelik buud katedilirse (B) yeri hartada grafik olarak bulunmuş olur. Şayet bu mesafe teodolitin okuyamayacağı kadar uzak ise o zaman telemetre ile okumak lâzımdır. Esasen telemetre % 1 Hata yapsa, faraza 800 metrelik bir mesafede yapacağı 8 metrelik bir mesafe 1:25,000 hartalarda milimetrenin üçte biri nisbetinde tecvizi hata dahilinde bir miktardan ibaret bulunur.

Aksine olarak yalnız (C) Noktasından görülebilen (D) gibi bir yerde kâin bir bataryanın sıfır top yerini kestirmek lâzımgelse; bu defa âleti, (M) Nirengi noktasına tevcih ve sıfıra getirip (D) yerini okumak gerektir. Bu zaviye 45 Grat 20 dakika olduğuna göre minkalenin hattı itimadı (C M) hattına tatbik edilerek 45 grat 20 dakikanın verdiği (D C) istikameti çizilir ve mesafesi okunur. (D) yerindeki adamın tuttuğu mira âlet içindeki üst ve alt kılı tamamilen örterse 4 metrelik mira 400 metre eder. Binaenaleyh hartaya çizilen (C D) istikameti üzerinde 400 metrelik bilmikyas 16 milimetre kesilirse (D) yeri hartada grafik olarak hakikata tamamilen

uygun olarak tersim edilmiş olur. Bu şekildeki veya bir çok nirengi noktalarına bakılarak zaviyeleri minkale ile kestirilen yerler ancak kısa mesafelerde iyi netice verirler ve heman yerleri kat'i gibidir. Mesafeler uzadıkça hatalar o nisbette artar. Çünkü okunan zaviyelerin dakikalarını kesin olarak ve inceleyerek minkale ile tersim gayri mümkündür. Minkalelerde umumiyet itibarile ancak bir gradın yirmide biri olan 5 dakikalık kıymet bulunduğundan bundan aşağı kıymetler, ancak takdir suretile elde edilirler.
